

roman *Een klein detail* nu in Nederlandse vertaling

Zoeken naar sporen van Palestijnse bedoeïenen

Sporen zoeken in de woestijn. Het is een van de vaardigheden waar de inheemse bewoners van Palestina, de bedoeïenen, uitzonderlijk goed in zijn.

Marianne Dagevos

Het Israelische leger heeft er zelfs een speciale functie voor: *IDF Bedouin Tracker* – een militair die in de woestijn dingen ziet en kan vinden die niemand anders kan vinden. Sporen zoeken en deze vinden kan ook gebeuren in de literatuur, als wij als lezers in en door een boek op het spoor worden gezet om zaken te zien en te begrijpen die wij anders hadden gemist. Of die anders waren uitgewist. *Een klein detail* van Adania Shibli is zo'n boek. Het zet ons op een spoor en daagt ons uit verder te zoeken. Dat proces beschrijf ik in dit artikel. Eerst meer over de sporen in het boek zelf en dan over de sporen waartoe het boek inspireert.

I het boek: *Een klein detail*

De derde roman van de Palestijnse schrijfster Adania Shibli uit 2017 is vertaald naar het Nederlands en zal dit voorjaar uitkomen. Shibli is geboren op 13 augustus 1974, haar geboortedatum is in dit kader belangrijk. Haar achternaam Shibli verraadt verwantschap met de Bedoeïenengemeenschap. Zij studeerde in Ramallah en werkt afwisselend in Ramallah en Berlijn. Shibli is een hoogopgeleide vrouw met een grote talenkennis. Naast romans schrijft zij korte verhalen, essays en artikelen. Je kunt haar rekenen onder de aanhangers van *slow writing* – een manier van schrijven die, net als *slow food* en *slow fashion* kiest voor kwaliteit boven kwantiteit, oog voor detail, verfijning, veelzijdigheid en nauwgezetheid. Haar romans verschijnen met grote tussenpozen, zij zijn dun, qua aantal pagina's eerder nouvelles dan romans maar elk woord, elke zin doet ertoe.

Het is een vorm van compact schrijven die appelleert aan de lezer om aandachtig en nauwkeurig te lezen, omdat achter elk woord, elke zin en elke passage een wereld van betekenissen schuilgaat.

twee delen

Een klein detail bestaat uit twee delen. Het eerste deel is een historisch verslag van de periode 9 tot en met 13 augustus 1949 wanneer een Israelisch peloton zijn kamp heeft opgeslagen in de woestijn (hierna de Naqab, door Israel aangeduid met Negev). In staccato zinnen in de verleden tijd doet een hij-personage verslag, ogenschijnlijk de commandant van het peloton.

Het tweede deel is niet gedateerd maar speelt in de huidige tijd. Het ik-personage, een Palestijnse vrouw maakt een reis vanuit Ramallah via Jaffa naar de Naqab. Aanleiding voor haar reis, tevens onderzoek, is een krantenbericht over een oorlogsmisdad die precies 25 jaar voor haar geboorte is gepleegd. Het detail van de datum zet het ik-personage in beweging. Het krantenbericht verscheen in de Israelische dagblad *Haaretz* op 29 oktober 2003 onder de titel *I saw fit to remove her from the world*. Het artikel is slechts een aanleiding, Shibli maakt op vindingrijke en intrigerende wijze literatuur van journalistiek.

motieven en paradoxen

Zoals gezegd, de details doen ertoe in deze roman. Er zijn dan ook talrijke motieven om de lezer alert te houden. Ik noem er een paar: blaffende hon-

den, stof, zand, zweet, water, soldaten maar ook abstractere begrippen als stippen, sporen, grenzen, landkaarten en luchtspiegelingen. De verhalen in beide delen lijken op het eerste gezicht nauwgezet, gedetailleerd en chronologisch verteld maar het kost de vertellers in beide delen moeite om doelgericht te blijven en controle te houden.

Aandachtige lezers kunnen heel veel ontdekken in deze roman, enerzijds motieven maar ook talrijke tegenstellingen of paradoxen die uitnodigen tot interpretatie en verbinding. Ik noem er een paar: ontdekken- bedekken; schoon-vuil; grenzen stellen-grenzen overschrijden; doelgericht-onzeker; precisie-onbestemdheid. Al die tegenstellingen kunnen op verschillende niveaus begrepen worden en zijn illustratief voor machtsverhoudingen. Tussen joodse Israeli's en Palestijnen en tussen joodse kolonisten en inheemse bedoeïenen.

Naast de overduidelijke verschillen tussen de twee delen zijn er ook overeenkomsten. Zo blijven beide vertellers anoniem en hebben ze amper contact met anderen. Zij komen over als eenzaam, wellicht zelfs contact gestoord. Zij hebben allebei te maken met gevoelens van angst, onrust en beklemming. Zij zoeken de stilte maar zijn daar tegelijk bang voor. Beiden worden overweldigd en raken gedesoriënteerd door het landschap van de woestijn, de stilte, de leegte en de luchtspiegelingen. Beiden zijn indringers in een gebied dat vertrouwd is voor de inheemse bevolking.

landkaarten, musea en archieven

Naar aanleiding van het krantenartikel gaat de ik-persoon op zoek naar *het hele verhaal* en *de complete waarheid*

rondom het bedoeïenenmeisje dat in 1949 slachtoffer werd van groepsverkrachting en moord. In eerste instantie laat zij zich leiden door landkaarten, musea en archieven maar ze merkt al snel dat die haar niet verder brengen. In een land als Israël verspreiden deze bronnen de zionistische ideologie en wisten zij de sporen van de inheemse bevolking uit. Enigszins onderkoeld en met een fijn gevoel voor humor beschrijft de ik-persoon haar bezoeken aan het museum van het IDF (Israëlische Strijdkrachten) in Tel Aviv en aan de joodse nederzetting Nirim in de Naqab. Als zij het spoor bijster dreigt te raken, overweegt zij even onverrichterzake naar huis terug te keren. Maar dat doet zij niet, in plaats daarvan overschrijdt ze opnieuw grenzen.

kleine meisjes

Een motief dat terugkomt in het hele werk van Shibli is haar focus op kleine meisjes. Haar eerste roman, vertaald als *Touch* (Massachusetts: Clockroot Books, 2010; 72 pp.) wordt helemaal verteld vanuit het perspectief van een klein meisje. In het verhaal *Little Girls of Jenin* (in: *Seeking Palestine. New Palestinian Writing on Exile and Home*; Massachusetts: Olive Branch Press, 2013; 202 pp.) brengt de hoofdpersoon een bezoek aan een vluchtelingenkamp en wordt daar geconfronteerd met de jonge meisjes.

Ook in *Een Klein Detail* spelen meisjes een belangrijke rol. Allereerst natuurlijk het anonieme bedoeïenenmeisje dat in 1949 wordt omgebracht maar er is ook een mooie bijrol voor een meisje dat de ik-persoon ontmoet bij het Qalandia-checkpoint. Al deze meisjes zijn geen hoofdpersonen in de officiële geschiedenis maar zij ervaren de gevolgen van die geschiedenis wel in hun dagelijkse leven. In het werk van Shibli krijgen zij een stem en een gezicht. We kunnen met hen meeleven en ons met hen identificeren.

Il waartoe het boek inspireert: zoeken naar sporen van Palestijnse bedoeïenen in de Naqab

Door het lezen van Shibli's roman werd ik geïnspireerd om meer te weten over het lot van de Palestijnse bedoeïenen in de Naqab. In dit deel van het artikel doe ik verslag van mijn bevindingen.

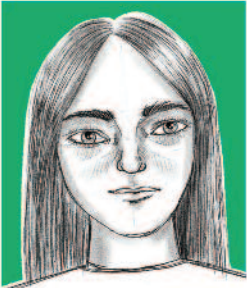
Het zuidelijke deel van de Staat Israël,

60 procent van het oppervlak, bestaat uit woestijn, de Naqab. In dit grote gebied wonen maar 700.000 mensen (ongeveer de bevolking van Amsterdam), het merendeel geconcentreerd in de woestijnstad Beersheba/Bir al-Sab. De rest van de woestijn is ingericht als Nationaal Park maar ook vestiging van zware industrie – in Dimona staat een kernreactor – geïrrigeerde land- en tuinbouw en heel veel militair oefenterrein.

Voor de zionisten die in 1948 de staat Israël stichtten en voor hun opperbevelhebber David Ben-Goerion in het bijzonder, had de woestijn een belangrijke symbolische betekenis. Deze moest immers 'bloeien als een roos'. Vandaar dat al sinds 1946 kleine groepen joodse kolonisten uit Oost- en West-Europa naar de Naqab

trokken om daar joodse nederzettingen te stichten. Vandaar ook dat de zionistische militie al in mei 1948 aanvallen deden op de inheemse bewoners en velen van hen verjoegen, veelal naar Gaza. Een indrukwekkend ooggetuigenverslag van deze gebeurtenissen is te lezen in de memoires van Salman Abu Sitta: *Mapping my Return* (Cairo, New York: American University in Cairo Press, 2017; 331 pp.). De Abu Sitta-familie was een grote en vooraanstaande familie in Al-Ma'in, niet ver van Beersheba/Bir al-Sab. Zij verloren al haar bezittingen en haar positie door de Israëlische invasie. In de loop van 1948 bevochten Egyptische en Israëlische legers elkaar om de grenzen te trekken in dit woestijngebied. Uiteindelijk werd de Naqab ingelijfd bij de Staat Israël. De inheemse bewoners

BORN UNEQUAL NEGEV

NIRIT

JEWISH
CITIZEN OF ISRAEL
BORN IN AN ISRAELI TOWN

WISSAM

PALESTINIAN
CITIZEN OF ISRAEL
BORN IN UNRECOGNIZED
BEDOUIN VILLAGE

IS MY COMMUNITY RECOGNIZED BY THE GOVERNMENT?

YES

As part of a policy to "Judaize the Negev", Israel actively nurtures the development of Jewish communities in the Negev

NO

Israel does not recognize 35 Palestinian Bedouin communities, making it impossible for 90,000 or so residents to live lawfully in their homes

CAN I ACCESS BASIC SERVICES?

YES

Likely without any obstacles, thanks to billions of shekels Israel has invested in major infrastructure projects to attract Jewish residents to the area

NO

Israel refuses to connect your unrecognized village to national electricity or water grids or provide basic services like paved roads, sewage systems and schools

CAN I STAY HERE FOR YEARS TO COME?

YES

Israel continues to make more and more land available to Jewish communities to encourage you to stay and raise your family here

MAYBE NOT

Israel seeks to concentrate Bedouins in government-planned townships. As a resident of an unrecognized village, you live under constant threat of home demolition

IF I WANT TO MOVE, DO I HAVE A LOT OF OPTIONS?

YES

You can move to a big city or one of hundreds of other small Jewish towns across Israel

MAYBE NOT

Among other challenges, hundreds of small Jewish towns have admissions committees that have power by law to exclude Palestinian citizens from living there

HUMAN RIGHTS WATER

These individuals depicted above are fictional representations of a diverse population. SOURCES: HRW (2021), Threshold Crossed WWW.VISUALIZINGPALESTINE.ORG

@visualizingpalestine /visualizing_palestine #visualizingpalestine

APR 2021

Adania Shibli

werden of vluchteling in Gaza, Jordanië, Egypte of de Westelijke Jordaanoever of inwoner van de nieuwe staat.

concentratie en intimidatie

Van oudsher zijn bedoeïenen – onze verbastering van het Arabische woord *badawi* – in het Midden-Oosten natuurlijk nomadisch of semi-nomadisch, niet gebonden aan landsgrenzen maar meebewegend met hun kudden door woestijnachtige gebieden die zich uitstrekken van Saoedi-Arabië tot en met Egypte. Hun leefwijze is eeuwenlang min of meer ongewijzigd – een combinatie van extensieve landbouw en veeteelt gecombineerd met seizoenswerk, handel en andere beroepen. De Verenigde Naties heeft de Palestijnse bedoeïenen erkend als inheemse minderheid in de Staat Israël. Als gevolg van massale verdrijving waren er in 1949 nog slechts 11.000 bedoeïenen in Israël over. Inmiddels is hun aantal gegroeid tot ongeveer 200.000.

Omdat de jonge staat grote plannen met de Naqab had, was men zich bewust dat de inheemse bevolking, met hun nomadische en zelfvoorzienende leefwijze, moeilijk te controleren was. Het beleid van Israël ten aanzien van de bedoeïenen kan worden samengevat met de termen *concentratie* en *intimidatie*. Concentratie door verplichte herhuisvesting in urbanisaties en intimidatie door voortdurende ontruiming en andere schending van mensenrechten. De staat maakt onderscheid tussen erkende en niet-erkende dorpen [waar verdreven bedoeïenen zich na 1949 noodgedwongen gevestigd hebben], zoals ook aan de orde komt in *Een klein detail*. De niet-erkende staan niet op de kaart, zijn niet aangesloten

op water en elektriciteit en kunnen elk moment worden verwoest. Eén van deze niet-erkende dorpen – Al-Araqeeb – is al meer dan 200 keer door Israelische bulldozers met de grond gelijk gemaakt (zie: www.dukium.org/demolitions). In sommige van deze gemeenschappen doet zich het bizarre verschijnsel van *self-demolition* voor: bewoners slopen hun eigen huizen, schuren en hekkwerken om te voorkomen dat zij voor de kosten moeten opdraaien wanneer de Israelische overheid die sloop uitvoert.

In welke mate de rechten van Palestijnse bedoeïenen in Israël verschillen van joodse inwoners is goed te zien in het beeld van *Visualizing Palestine* (zie afbeelding). NGO's als The Negev Coexistence Forum voor Civil Equality en The Abraham Initiative rapporteren over de sociale, demografische en economische pijnpunten.* Hun conclusie luidt dat de Palestijnse bedoeïenengemeenschap in de Naqab in alle opzichten achtergesteld wordt en dat dit grote impact heeft op hun kwaliteit van bestaan en de toekomst van de jonge generaties.

bezoek aan vrouwenorganisatie Sidreh

In het voorjaar van 2022 bracht ik zelf een bezoek aan de Naqab. Over de 'kolonistenweg' reden wij in ongeveer twee uur vanuit Bethlehem via de heuvels van Hebron/Al-Khalil het woestijngebied binnen. Onze bestemming was Lakiya, een urbanisatie net voorbij Beersheba/Bir al-Sab. Speciaal voor bedoeïenen gebouwd mét stromende water, elektriciteit en scholen maar geen plaats om dieren te houden – van oudsher de inkomstenbron van de bedoeïenen. In Lakiya ontmoetten we Khadra Alsanah. Deze vrouw met een doordringende blik en een heldere stem richtte in 1998 Sidreh op, een *grassroots*-organisatie voor bedoeïenenvrouwen (zie: www.sidreh.org) Een van hun activiteiten is een weverij van zelf gesponnen en geverfde wol. Uit haar verhaal bleek dat vrouwen met veel obstakels te maken hebben, zowel in de eigen gemeenschap als in de Israelische samenleving. Patriarchaat, discriminatie, tienerzwangerschappen, gebrek aan geld en bewegingsvrijheid, maken het moeilijk voor jonge vrouwen om een eigen leven op te bouwen. Maar na bijna 25 jaar van hard werken, ziet Alsanah wel veranderingen ten goede.

Steeds meer meisjes doen het goed op school, zij gaan studeren, halen hun rijbewijs en verdienen een salaris. Toen ik dat hoorde, was ik even in gedachten bij het anonieme bedoeïenenmeisje uit *Een klein detail* dat in 1949 zo jammerlijk aan haar einde kwam.

monument in taal

Adania Shibli heeft met *Een klein detail* een monument in taal opgericht voor dit meisje en voor alle inheemse bewoners die door machthebbers en kolonisatie worden gemarginaliseerd en zelfs uitgewist. Dat maakt het boek tegelijk specifiek en universeel. Zo'n monument kan lezers inspireren om ook zelf op zoek te gaan naar verhalen die dreigen te worden uitgewist.

Een klein detail is een roman voor fijnproevers. Voor lezers die aandachtig en nauwkeurig willen lezen en mee willen zoeken naar stippen en sporen, betekenissen en symbolen. Officiële kaarten, musea, archieven en media dragen er vaak aan bij dat die sporen worden uitgewist, dus spoorzoekers moeten moeite doen om de waarheid te achterhalen. Maar die moeite wordt beloond. *Een klein detail* is een unieke leeservaring die nieuw licht werpt op processen van uitwissen en weer blootleggen en de actieve rol van lezers daarbij.

* <https://www.dukium.org/reports-and-position-papers/> en <https://abrahaminitiatives.org/wp-content/uploads/2019/01/The-Bedouin-Population-in-the-Negev.pdf>

Marianne Dagevos is initiatiefnemer van Podium voor Palestina dat belangstelling voor Palestijnse literatuur en film wil bevorderen; Podium voor Palestina organiseert boek- en filmbesprekingen, online en offline, voert speciale projecten uit en produceert artikelen, podcasts en video's; op 31 augustus is er een online bespreking van *Een klein detail*